

flitsch!

Flitsch! is een uitgave van Onvergetelijk Verleden, www.onvergetelijkverleden.nl
Samenstelling en redactie: Liesbeth Sparks - jaargang 2 nr 9, oktober 2011

THEMA: EENHOORN

> 'De Eenhoorn' in de nieuwe Kuifjefilm is een schip. Maar ook het fabeldier spreekt nog steeds tot de verbeelding.

Het geheim van de eenhoorn

De eenhoorn is een fabeldier. Maar dat dachten tot in de zeventiende eeuw zeker niet. Zelfs niet toen het dier ontmaskerd werd.

Op 20 september 1483 zag de dominicaan Felix Fabri een eenhoorn. Hij reisde door de Sinaï-woestijn, toen de gids hem het dier aanwees. Het leék wel op een kameel, maar, schreef Fabri: 'de gids wees ons op de enkele hoorn die uit zijn voorhoofd groeide.' Jammer genoeg kon Fabri het beest niet van dichtbij zien. Lange tijd waren dit soort ooggetuigenverslagen in de Nederlanden genoten om de meeste Ne-

'Hij wees ons op de hoorn die uit zijn hoofd groeide'

derlanders te overtuigen: eenhoorns en andere fabelachtige dieren bestonden echt. Maar vanaf de zestiende eeuw werd de Nederlandse kritischer: hij wilde meer bewijs zien.

In het geval van de eenhoorn was er gelukkig veel bewijs: al sinds de middeleeuwen lagen er in het hele land tientallen eenhoornhoorns opgeslagen. Ook in de Utrechtse Mariakerk lag er bijvoorbeeld een.

Uiteindelijk was dat 'bewijs' weinig waard: de hoorns bleken niet afkomstig van magische paarden, maar van zeezoogdieren: narwallen. De eenhoorns waar zoveel mensen in geloofden, 'sijn zekerlijk visen', schreef de VOC-man Nicolaes Witsen rond 1700.

Maar Witsen - en met hem veel anderen - bleef geloven dat er ook 'viervoetige eenhoorns' moesten zijn. Helaas stierf hij voordat hij er een in het echt had gezien.

Lees voor meer informatie het prachtige boek *Monsters en fabeldieren*, onder redactie van Jan de Hond (2003).

Pas op de poerderdief...

Eenhoornhoorns hadden magische eigenschappen, dachten men. Daarom waren ze heel gewild.

De meest bijzondere eigenschap van een eenhoornhoorn was wel dat het gif kon opsporen: als er gif in de buurt was, zou de hoorn van kleur veranderen.

Veel Europese koningen en keizers gebruikten de hoorns dan ook aan tafel, om zeker te weten dat hun eten niet vergiftigd was. Zo had Keizer Karel V een stukje hoorn (in goud gevat) om zijn eten mee aan te raken. Andere notabelen dronken uit bekers die uit hoorn gesneden waren.

Eenhoornhoorn kon niet alleen gif opsporen, maar ook allerlei ziektes genezen, geloofde men.

Daarom probeerden gewone Europeanen, die geen duizenden florijnen konden neerleggen voor een klein stukje hoorn, op slinkse manieren aan eenhoornpoeder te komen: ze schraapten stiekem stukjes van tentoongestelde eenhoornhoorns af.

Ze schraapten er stiekem stukjes af

In 1487 maakte de kerk van Munsterbilzen (dat nu in België ligt) zelfs een dreigend opschrift voor eenhoornpoerderieven: 'Wie van disen scaaft of snijt die moet siin vermalediet.' Oftewel: 'wie van deze hoorn een stukje afschaaft of snijdt, is vervloekt...'

Monsterlexicon

In de vroegmoderne tijd geloofde men ook in het bestaan van deze bizarre dieren.

Griffoen

De reuzenklaauwen van de griffoen, een combinatie van een leeuw en een adelaar, zouden dezelfde eigenschappen hebben als de eenhoornhoorn: ze konden naar verluidd gif opsporen.

Gravures uit J. Johnston, *Beschrijving van de natuur der viervoetige dieren* (1660)

Mantichoor

Een knalrood leeuwenlijf met een mensengezicht en scorpioenstaart: brrr. Maar nog enger was, dat de mantichoor het liefst mensenvlees zou eten.

Rhinoceros

De neushoorn bestond natuurlijk wel echt: hij werd ook wel Egyptische stier genoemd. Ook de hoorn van dit dier zou magisch zijn.